

Yttrande

Datum 2021-10-12

Dnr 2890-2021

Handläggare

Anna-Karin Rasmussen
Miljöprövningsenheten
anna-karin.rasmussen@havochvatten.se

Miljödepartementet

Yttrande över remiss om Ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till täktverksamhet i Slite, Gotlands kommun

Sammanfattning

Havs- och vattenmyndigheten har beretts tillfälle att yttra sig över ovan nämnda remiss. Myndigheten lämnar här följande yttrande.

Havs- och vattenmyndighetens inställning

Havs- och vattenmyndigheten avstår från att yttra sig över Natura 2000-frågor, med hänvisning till att de områden som berörs inte avser vattenrelaterade värden. Denna fråga bedöms behöva hanteras av Naturvårdsverket i egenskap av expertmyndighet. Vidare gör myndigheten inte någon självständig bedömning av verksamhetens påverkan på grundvatten med undantag för resonemanget nedan, då bedömning av grundvattenpåverkan hanteras av SGU såsom expertmyndighet.

Cementa AB (bolaget) gör gällande att grundvattenbortledningen inte kommer leda till försämring av status i grundvattenförekomsten under den treårstid som nu ska beslutas om. Bolaget yrkar dock samtidigt på att undantag lämnas enligt 4 kap. 11–12 §§ vattenförvaltningsförordningen (VFF), om regeringen anser att verksamheten medför en försämring av statusen. Havs- och vattenmyndigheten vill här framhålla att om en försämring av grundvattenstatus konstateras måste alla kriterier i 4 kap. 11-12 §§ VFF vara uppfyllda för att undantag enligt de bestämmelserna ska kunna tillämpas. Havs- och vattenmyndigheten finner i denna del att bolaget inte visat att alla genomförbara åtgärder för att mildra de negativa konsekvenserna för vattenförekomstens status kommer att vidtas.

Havs- och vattenmyndigheten bedömer att grundvattenbortledningen från bolagets dagbrott inte påverkar Tingstäde träsk på ett mätbart sätt. Avseende Anerån bedöms att det inte utifrån befintligt underlag går att avgöra om den ansökta verksamheten medverkar till en sådan otillåten försämring som anges i 5 kap. 4 § miljöbalken. Om en sådan försämring kan konstateras och det blir aktuellt med att avleda länshållningsvattnet från File hajdar-täkten till täktsjön i Västra brottet, finner myndigheten att sådan avledning inte har beskrivits tillräckligt avseende miljöeffekter och relevanta skyddsåtgärder.

Motivering

Bedömning av kravet på icke-försämring och möjligheten till undantag enligt 4 kap. 11 och 12 §§ vattenförvaltningsförordningen, VFF.

En myndighet får enligt 5 kap. 4 § miljöbalken inte tillåta att en verksamhet eller en åtgärd påbörjas eller ändras om detta, trots åtgärder för att minska föroreningar eller störningar från andra verksamheter, ger upphov till en sådan ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller som har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm.

Vidare framgår av 5 kap. 4 § andra stycket miljöbalken att vid prövning för ett nytt tillstånd och vid omprövning av tillstånd ska de bestämmelser och villkor beslutas som behövs för att verksamheten inte ska medföra en sådan försämring eller ett sådant äventyr.

I det fall verksamheten medför en försämring av vattenförekomstens status, kan i vissa fall ett undantag meddelas med stöd av 4 kap. 11-12 § vattenförvaltningsförordningen.

Undantagsmöjligheten avser sådana verksamheter som behöver vidtas för att tillgodose ett allmänintresse av större vikt. En verksamhet eller åtgärd kan dock bara tillåtas om samtliga kriterier i 4 kap. 11–12 §§ VFF är uppfyllda.

För att undantag ska vara tillämpligt måste någon av situationerna i 4 kap. 11 § VFF vara aktuell, det vill säga att verksamheten eller åtgärden:

1. **ändrar** en ytvattenförekomsts fysiska karaktär eller **en grundvattenförekomsts nivå**, eller
2. medför en risk att en ytvattenförekomsts kvalitet försämras från hög status till god status och verksamheten eller åtgärden är en hållbar mänsklig utvecklingsverksamhet.

För att verksamheten ska kunna tillåtas måste samtliga rekvisit i 4 kap. 12 VFF uppfyllas. Av paragrafen framgår att:

- verksamheten/åtgärden behöver vidtas för att tillgodose ett allmänintresse av större vikt, eller innebär att dess fördelar för människors hälsa och säkerhet eller för hållbar utveckling uppväger nackdelarna med en sådan ändring eller försämring som avses i 11 §,
- det av tekniska skäl eller på grund av orimliga kostnader inte är möjligt att uppfylla syftet med verksamheten/åtgärden på något annat sätt som är väsentligt bättre för miljön, och
- **alla genomförbara åtgärder vidtas** för att mildra de negativa konsekvenserna för vattenförekomstens status.

Grundvatten

För att fråga om undantag enligt 4 kap. VFF ska kunna prövas i fråga om grundvatten krävs enligt 4 kap. 11 § 1 VFF att det sker en ändring i grundvattenförekomstens nivå. Havs- och vattenmyndigheten finner att en närmare bedömning av om verksamheten leder till en sådan ändring behöver göras av SGU i egenskap av expertmyndighet i frågan.

För att tillämpa undantaget krävs vidare enligt 4 kap. 12 § 3 VFF att kravet på att alla genomförbara åtgärder vidtas föra att mildra de negativa konsekvenserna för vattenförekomstens

status. När det gäller alternativa lösningar så kan inte Havs- och vattenmyndigheten se att bolaget resonerat kring några andra skyddsåtgärder för att mildra de negativa konsekvenserna av försämring av grundvattnets status än att fortsätta hålla Västra brottet vattenfyllt. I övrigt bedömer bolaget att det inte är motiverat att vidta några andra åtgärder. Havs- och vattenmyndigheten ställer sig frågande till om detta är den enda möjliga genomförbara åtgärden.

Ytvatten

Tingstäde träsk har i den senaste klassificeringen bedömts ha god ekologisk status. Den kemiska statusen för vattenförekomsten är "uppnår ej god". Havs- och vattenmyndigheten bedömer att grundvattenbortledningen från bolagets dagbrott inte påverkar Tingstäde träsk på ett mätbart sätt.

Av vad som framgår av förevarande ansökan kommer den ansökta verksamheten att innebära förhöjda halter av de särskilda förorenande ämnena nitrat och uran i ytvattenförekomsten Anerån. Bolaget uppger att deras utsläpp av nitrat respektive uran bedöms bidra till att kvalitetsfaktorn särskilda förorenande ämnen (SFÄ) för dessa ämnen inte uppnår "riktvärdet" för god status i vattenförekomsten. Det är oklart hur dessa värden förhåller sig till Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om bedömning av status (HVMFS 2019:25). Havs- och vattenmyndigheten saknar möjlighet att utifrån utredningen i ärendet bedöma hur bolaget beräknat utsläppens påverkan på Aneråns status avseende nitrat och uran.

En försämring av status är inte tillåten enligt 5 kap. 4 § miljöbalken. Någon möjlighet till undantag medges inte heller av 4 kap. 11 § VFF. Det bolaget anger om att tillståndstiden är så kort, och dess miljöpåverkan därför godtagbar saknar stöd i vattenförvaltningsförordningen, vattendirektivet jämte relevanta EU-gemensamma vägledningar samt i den så kallade Weserdomen (C-461/13).

Bolaget har vidare anfört att om regeringen anser att den ansökta verksamhetens påverkan på Anerån står i strid med bestämmelsen i 5 kap. 4 § miljöbalken, kan bolaget istället avleda länshållningsvattnet från File hajdar-täkten till täktsjön i Västra brottet. Denna åtgärd är i sig en tillståndspliktig vattenverksamhet. Något yrkande om att få vidta en sådan åtgärd omfattas inte av ansökan. Havs- och vattenmyndigheten ser inte att det finns underlag för att bedöma miljöeffekterna av ett sådant förfarande. Ett överledande av vattnet till ett annat avrinningsområde riskerar att ge effekter på vattenmiljön i Anerån genom att flödet minskar i delar av avrinningsområdet. Det kan vidare inte uteslutas att nitrat och uran läcker ut till omkringliggande vattenförekomster från täktsjön i Västra brottet. Havs- och vattenmyndigheten saknar utredning om alternativa skyddsåtgärder, och vill erinra om att det framgår av såväl 2 kap. 3 § miljöbalken som 5 kap. 4 § andra stycket miljöbalken att verksamhetsutövare är skyldiga att vidta skyddsåtgärder och försiktighetsmått för verksamhet. Ansökan har mycket begränsad utredning i denna del, vilket försvårar en adekvat bedömning av frågan.

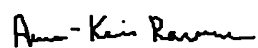
Övrigt

Havs- och vattenmyndigheten noterar att den tid på tre år som ansökan gäller är avsevärt längre än vad som tidigare diskuterats.

Beslut om detta yttrande har fattats av ställföreträdande generaldirektör Maria Hellsten efter föredragning av utredaren Anna-Karin Rasmussen. I den slutliga handläggningen av ärendet har även verksjuristerna Anna Johansson och Ramona Liveland medverkat.

Maria Hellsten

Anna-Karin Rasmussen